

Міхалевський В.Ц.
Хмельницький національний університет, Україна

**Український Песталоцці, просвітянин та будівничий
«вільної воскреслої держави»**

*До 125-річчя з дня народження
Аркадія Петровича Животка*

Донедавна для читачів материкової України, за винятком хіба що вузького кола науковців, ім'я Аркадія Животка залишалося невідомим. «Тихий, скромний, але невтомний трудівник, ідеаліст і патріот, людина дуже душевна і симпатична», — так характеризував цього діяча секретар Українського технічно-господарського інституту в Мюнхені Григорій Комаринський. Може б і залишилося непоміченим в українській історії ім'я Аркадія Животка з відходом у небуття його покоління, якому волею долі випало пережити стільки болю, стільки випробувань і нереалізованих надій і яке «марило про волю, йшло її здобувати, але впало на шляху». Та повсюди, куди закидала його доля, незважаючи на всі ті труднощі й випробування, він весь час писав. Прізвище Животка можна знайти під різноманітними матеріалами на поживтілих аркушах багатьох часописів Вороніжа і Києва, Кам'янець-Подільського і Луцька, Ужгорода і Праги, Ульма і Мюнхена періоду 10—40-х років ХХ століття. Там же у різний час виходили друком і книги цього автора — маленькі й великі за обсягом, насичені колосальним науковим фактажем й глибоко прокоментовані, але прості й дешеві у поліграфічному виконанні.

Животко Аркадій Петрович (криптоніми та псевдоніми: Ж-ко А.; Пухальський А.; Пуховський А.; Хо) народився 1 (13) березня 1890р в с. Пухове Острогозького повіту Воронізької губ. (тепер — Воронежської обл. Російської Федерації). Закінчив Санкт-Петербурзький психоневрологічний інститут (1917р.). Вступив до Української партії соціалістів-революціонерів (1917 р.). Обраний до Центральної Ради від Воронежської губернії. Голова Острогозької міської управи. Доповідав на земському

зібранні в Острогозьку (27 листопада 1917 р.), де вирішувалось питання про приєднання Острогозького повіту до УНР.

Влітку 1918 р. приїхав до Кам'янця-Подільського, де вчителював. Був відповідальним секретарем газети «Життя Поділля» (органу Подільської «Просвіти»), членом Ради Подільської «Просвіти». Він один із організаторів Товариства дошкільного виховання імені Песталоцці у Кам'янці-Подільському (з 1919 р.). Завідувач відділу дошкільного виховання Подільської губернської народної управи (1919-1920 рр.). Разом із урядовцями Міністерства освіти брав участь у реформуванні притулків. Перебуваючи на Волині 1919 р. співпрацював із Кременецькою «Просвітою», брав участь у діяльності Ужгородського товариства. Один із ініціаторів утворення Празької «Просвіти».

1923 р. виїхав до Чехословаччини. Працював в Українському педагогічному інституті ім.М.Драгоманова на посаді доцента, керував архівом українського громадського комітету у Чехословаччині. З 1945 р. жив у Німеччині. Помер 12 червня 1948 р в м.Ашаффенбург.

Аркадій Животко постійно дописував до періодичних видань: «Трудова громада» (Кам'янець-Подільський), «Громадянський голос» (Львів), «Літературно-науковий вісник» (Львів), «Рідна мова», «Краківські вісті» (Варшава), «Голос» (Берлін), «Українські вісті» (Ульм). Автор книжок для дітей: «Рукавичка», «Майстеренка», «Однієї ночі», «Весняночка».

Дослідник науково-педагогічної діяльності Аркадія Животка Ю.Калічак позиціонує його як «одного із фундаторів національного дошкільного виховання», що не є перебільшенням і безперечно його ім'я можна ставити поряд із іменем С.Русової та інших освітян, які сприяли становленню системи дошкільного виховання в Україні на початку ХХ століття. С.Русова уважно стежила за кожною наступною публікацією свого молодого колеги на педагогічні теми, часто відгукуючись на них своїми рецензіями. С.Русова порівнювала українського вченого з Й.Песталоцці, вважаючи А.Животка відомим педагогом, що «всією щирою любов'ю до дітей нагадує великого швейцарського педагога».

У статті А.Животка «Просвіта і діти» наголошується на тому, що «любов до рідного краю мусить бути вихована в серці, в душі кожного українця, і не лише дорослого. Цей шлях нам указаний самим життям. І це - шлях виховання дитини».

Тісно співпрацюючи з міністром освіти уряду УНР, першим ректором Кам'янець-Подільського університету Іваном Огієнком, він оперативно розробляє методики й програми з українознавчих предметів, що повсюдно впроваджувалися тоді в навчальний процес. Його ґрунтовні статті «Фактори дошкільного виховання» та «До справ керування дитячими садками», опубліковані на сторінках «Освіти», були покладені в основу резолюцій педагогічних з'їздів, які проводилися в Кам'янець-Подільському під егідою Міністерства освіти. Пристрасне слово публіциста і патріота доходило до сердець різних читачів, не лише освітян, спонукало їх діяти: «Систематичне віками знищення рідної культури, чуття державності свого народу, недбалості до своєї мови і звикле рабство під чужою культурою, а також ті нездорові умови родинного життя... — все це викликає необхідність для воскреслої держави виховання нових, вільних громадян, сильних почуттям і міццю духу». Чи не про таку воскреслу державу і про таких вільних громадян палко говорив у своєму виступі від імені селянсько-робітничого клубу Аркадій Животко під час зустрічі кам'янчан з Головою Директорії УНР Симоном Петлюрою 11 червня 1919 року. Через багато літ, будучи вже далеко від Батьківщини і зберігаючи найкращі спогади про спілкування з Симоном Петлюрою і як державником, і як журналістом, Животко напише про сповнену теплоти і смутку ґрунтовну статтю «С.Петлюра — журналіст».

Однак втілювати мрію про «вільну воскреслу державу» на рідній землі не судилося. У листопаді 1919 року, коли було вже однозначно зрозуміло, що Кам'янець-Подільський з дня на день буде в руках або поляків, або більшовиків, уряд УНР приймає непросте для себе рішення про полишення цього міста і облаштування українських державних інститутів за кордоном.

Варто зазначити, що наукова та педагогічна спадщина Аркадія Животка є актуальною і на сучасному етапі розвитку

української національної школи загалом та системи дошкільного виховання зокрема.

Будучи своєю вдачею ідеалістом і патріотом, Аркадій Животко кидався до кожної праці, де потрібно було рук і де не вистачало людей. Все ж культурна ділянка була його доменою: позашкільна освіта, дошкільне виховання, педагогіка — в теорії і практиці — ось праці, яким він віддавався в молодшому віці... Але його «Історія української преси» буде ще довгий час єдиною основною працею на цю тему. До написання цього дослідження автор ішов десятиліттями, по крупинці збираючи в різноманітних архівах, зі сторінок сотень, тисяч книжок, газет і журналів, що виходили друком у різний час і в різних місцях, найсуттєвіші дані щодо історії й сьогодення української журналістики. Публікуючи у формі різноманітних статей результати своїх наукових пошуків, про що йшлося вище, він весь час мріяв про окремі книжкові видання з історії української преси.

«Історія української преси» побачила світ 1946 року в Регенсбурзі. Надрукована ця книга скромно - циклостилем (по нинішньому — своєрідний ксероксний відбиток машинописного варіанта). На обкладинці видання зазначено: «Аркадій Животко, лектор Українського Технічно-Господарського Інституту. Історія української преси. Регенсбург, 1946». Власне, це був своєрідний підручник з відповідного курсу, який вів Аркадій Животко в цьому інституті. До українського читача це фундаментальне дослідження повернулося з великим запізненням — воно побачило світ 1999 року заходами видавництва «Наша культура і наука» з грифом Міністерства освіти України як навчальний посібник для студентів факультетів журналістики вищих закладів освіти. Навіть якби цей автор нічого не залишив по собі, крім «Історії української преси», його життя можна було б розцінювати як подвиг, зважаючи на умови, в яких писалася ця книга, її наукову цінність, масштаби та повноту висвітлення матеріалу.

Аркадій Животко був не лише вченим, викладачем, а й громадсько-політичним діячем, педагогом і публіцистом, творча і наукова спадщина якого засвідчує про великий, але

незреалізований через суспільно-політичні обставини талант. Талант, який він щиро й сповна прагнув використати заради української справи.

Література

1. Животко А. Історія української преси / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М.Є.Тимошик. —К 1999. — 360 с.
2. Кришук Б. Діяльність просвітянина Аркадія Животка у контексті становлення системи дошкільного виховання на Поділлі в 1918-1920рр. //Подільська еміграція в контексті європейської та світової літератури: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. -Хмельницький, 2011. -320с.
3. Малюта О. «Просвіти» і Українська Державність (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.). –К.: Вид.центр «Просвіта», 2008. – 840с.
4. Мацько В. Друковане слово Поділля. –Хмельницький, 1998. – с.20.